

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

6. marts 2014*

»Præjudiciel forelæggelse — socialpolitik — direktiv 2006/54/EF — ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv — uddannelseskursus med henblik på at opnå ansættelse som tjenestemand — udelukkelse på grund af langvarigt fravær — fravær, der skyldes barselorlov«

I sag C-595/12,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Italien) ved afgørelse af 4. oktober 2012, indgået til Domstolen den 19. december 2012, i sagen:

Loredana Napoli

mod

Ministero della Giustizia – Dipartimento dell'Amministrazione penitenziaria,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Tizzano, og dommerne E. Levits, M. Berger, S. Rodin og F. Biltgen (refererende dommer),

generaladvokat: J. Kokott

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Europa-Kommissionen ved C. Cattabriga og D. Martin, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

* Processprog: italiensk.

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2, stk. 2, litra c), artikel 14, stk. 2, og artikel 15 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv (EUT L 204, s. 23).
- 2 Anmodningen er indgivet i forbindelse med en tvist mellem Loredana Napoli og Ministero della Giustizia – Dipartimento dell'Amministrazione penitenziaria (justitsministeriet – afdelingen for kriminalforsorgen, herefter »Amministrazione penitenziaria«) vedrørende udelukkelsen af Loredana Napoli fra uddannelseskursen for vicekommisærer ved kriminalforsorgen som følge af hendes fravær fra dette kursus i mere end 30 dage, selv om dette fravær skyldtes en obligatorisk barselorlov.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 2., 23., 25. og 28. betragtning til direktiv 2006/54 har følgende ordlyd:
 - »(2) Ligestilling mellem mænd og kvinder er et grundlæggende princip i fællesskabsretten i henhold til [EF-]traktatens artikel 2 og artikel 3, stk. 2, og Domstolens retspraksis. Disse traktatbestemmelser gør ligestilling mellem mænd og kvinder til en opgave for Fællesskabet og noget, det tilstræber, og pålægger Fællesskabet en positiv forpligtelse til i alle sine aktiviteter at fremme denne ligestilling.
 - [...]
 - (23) Ifølge Domstolens faste retspraksis udgør negativ forskelsbehandling af kvinder i forbindelse med graviditet og barsel direkte forskelsbehandling på grund af køn. Sådan forskelsbehandling bør derfor eksplicit være omfattet af dette direktiv.
 - [...]
 - (25) Af klarhedshensyn bør der endvidere eksplicit fastsættes bestemmelser om beskyttelsen af kvinders beskæftigelsesmæssige rettigheder under barselorlov, navnlig deres ret til at vende tilbage til det samme eller et tilsvarende arbejde, til ikke at få dårligere arbejds- og ansættelsesvilkår, fordi de har taget en sådan orlov, og til at nyde godt af enhver forbedring i arbejdsvilkårene, som de ville have været berettiget til under deres fravær.
 - [...]
 - (28) Effektiv gennemførelse af princippet af ligebehandling forudsætter, at medlemsstaterne indfører passende procedurer.«
- 4 Direktivets artikel 1 bestemmer:

»Dette direktiv har til formål at sikre gennemførelsen af princippet om lige muligheder for og lige behandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv.

I det øjemed indeholder det bestemmelser til gennemførelse af princippet om ligebehandling for så vidt angår:

- a) adgang til beskæftigelse, herunder forfremmelse, og til erhvervsuddannelse
- b) arbejdsvilkår, herunder løn
- c) erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger.

Det indeholder endvidere bestemmelser, der skal sikre, at gennemførelsen bliver mere effektiv, ved at der fastsættes relevante procedurer.«

5 Samme direktivs artikel 2, stk. 2, litra c), bestemmer følgende:

»I dette direktiv omfatter forskelsbehandling:

[...]

- c) enhver form for dårligere behandling af en kvinde i forbindelse med graviditet eller barselorlov som defineret i [Rådets] direktiv 92/85/EØF [af 19. oktober 1992 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere som er gravide, som lige har født, eller som ammer (tiende særdirektiv i henhold til artikel 16, stk. 1, i direktiv 89/391/EØF) (EFT L 348, s. 1)].«

6 Artikel 14 i direktiv 2006/54 har følgende ordlyd:

»1. Der må i den offentlige eller den private sektor, herunder offentlige organer, ikke finde direkte eller indirekte forskelsbehandling sted på grund af køn, for så vidt angår:

[...]

- c) ansættelses- og arbejdsvilkår, herunder afskedigelse, samt løn, som omhandlet i traktatens artikel 141

[...]

2. Med hensyn til adgangen til beskæftigelse, herunder den dertil førende uddannelse, kan medlemsstaterne fastsætte, at ulige behandling, der er baseret på et kønsspecifikt træk, ikke udgør forskelsbehandling, når et sådant kønsspecifikt træk på grund af de pågældende erhvervsaktiviteters art eller den sammenhæng, hvori de udøves, udgør et regulært og afgørende erhvervsmæssigt krav, forudsat at målet hermed er legitimt, og at kravet står i rimeligt forhold hertil.«

7 Direktivets artikel 15, der vedrører tilbagevenden fra barselorlov, bestemmer:

»En kvinde på barselorlov har efter udløbet af barselorloven ret til at vende tilbage til det samme eller et tilsvarende arbejde med betingelser og vilkår, som ikke er mindre gunstige for hende, og til at nyde godt af enhver forbedring i arbejdsvilkårene, som hun ville have været berettiget til under sit fravær.«

Italiensk ret

8 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at i henhold til artikel 9 i decreto legislativo n. 146 – Adeguamento delle strutture e degli organici dell'Amministrazione penitenziaria e dell'Ufficio centrale per la giustizia minorile, nonche' istituzione dei ruoli direttivi ordinario e speciale del Corpo di polizia

penitenziaria, a norma dell'articolo 12 della legge 28 luglio 1999, n. 266 (lovdekret nr. 146 om tilpasning af organisation og personale i kriminalforsorgen og i det centrale justitskontor for mindreårige og indførelse af generelle og særlige fængselbetjentkorps i henhold til artikel 12 i lov nr. 266 af 28.7.1999) af 21. maj 2000 (GURI nr. 132 af 8.6.2000, s. 3, herefter »lovdekret nr. 146/2000«) bliver de personer, som har bestået udvælgelsesprøven for vicekommisærer ved kriminalforsorgen, straks udnævnt til prøveansat vicekommisær og skal deltage i et teoretisk og praktisk 12 måneders kursus og herefter aflægge en eksamen. Hvis kandidaterne består denne eksamen, fastansættes de som vicekommisærer, mens de i modsat fald skal deltage i det efterfølgende kursus.

9 Lovdekretets artikel 10, stk. 2, bestemmer:

»Personale, som med god grund er udeblevet fra kurset i mere end 30 dage, er berettiget til at deltage i et efterfølgende kursus. Kvindeligt personale, hvis fraværsperiode overstiger 30 dage som følge af moderskab, er berettiget til at deltage i det første kursus efter den orlov, som er fastsat i bestemmelserne om beskyttelse af kvindelige arbejdstagere, der lige har født.«

10 Artikel 3 i decreto legislativo n. 151 – Testo unico delle disposizioni legislative in materia di tutela e sostegno della maternità e della paternità, a norma dell'articolo 15 della legge 8 marzo 2000, n. 53 (lovdekret nr. 151 om de konsoliderede bestemmelser vedrørende lovbestemmelser om støtte af moderskab og faderskab som omhandlet i artikel 15 i lov nr. 53 af 8.3.2000) af 26. marts 2001 (almindeligt tillæg til GURI nr. 96 af 26.4.2001, herefter »lovdekret nr. 151«) forbyder enhver form for forskelsbehandling på grundlag af køn og forbyder enhver ringere behandling af en kvinde i forbindelse med graviditet eller barselorlov. I henhold til lovdekretets artikel 16 er der pligt til at afholde barselorlov, og bestemmelsen forbyder i særdeleshed, at moderen genoptager sit arbejde de første tre måneder efter fødslen. I henhold til artikel 22, stk. 3, i lovdekret nr. 151 skal barselorlovsperioder medregnes retligt i enhver henseende ved beregningen af anciennitet for de pågældende kvinder.

11 Artikel 1494 i decreto legislativo n. 66 – Codice dell'ordinamento militare (lovdekret nr. 66 vedrørende lov om væbnede styrker) af 15. marts 2010 (almindeligt tillæg til GURI nr. 106 af 8.5.2010, herefter »lovdekret nr. 66«) bestemmer i stk. 5 vedrørende kvindeligt militærpersonale ved de væbnede styrker, gendarmeriet og told- og afgiftspolitiet, at sådant personale i tilfælde af barselorlov udelukkes fra et kursus, der påbegyndes i perioden efter fødslen, men præciserer imidlertid, at i tilfælde af at eksamen består efter næste kursus, opnås anciennitet fra og med tidspunktet for det oprindelige kursus.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

12 Loredana Napoli bestod den udvælgelsesprøve, der blev afholdt den 20. april 2009, for at blive vicekommisær ved kriminalforsorgen og blev den 5. december 2011 optaget på det uddannelseskursus, der skulle begynde den 28. december 2011.

13 Loredana Napoli nedkom den 7. december 2011. Hun holdt i henhold til den nationale lovgivning den obligatoriske barselorlov i tre måneder, dvs. indtil den 7. marts 2012.

14 Ved retsakt af 4. januar 2012 blev Loredana Napoli af Amministrazione penitenziaria meddelt, at hun, når de 30 første dage af barselorlovsperioden var gået, i henhold til artikel 10, stk. 2, i lovdekret nr. 146/2000 ville blive udelukket fra det pågældende kursus, og at udbetalingen af hendes løn ville blive afbrudt. Kriminalforsorgen præciserede over for hende, at hun ville blive optaget ubetinget på det næste planlagte kursus.

- 15 Ved en første stævning af 27. februar 2012 anfægtede Loredana Napoli retsakten af 4. januar 2012 ved Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (den regionale forvaltningsdomstol i Lazio). Ved en anden stævning med nye anbringender, der blev indgivet til samme ret, anfægtedes dekretet af 9. marts 2012 fra afdelingschefen for Amministrazione penitenziaria, hvorved Loredana Napoli blev endeligt udelukket fra kurset, men blev givet mulighed for at deltage i næste kursus med tab af løn indtil dette tidspunkt.
- 16 Til støtte for disse søgsmål gjorde Loredana Napoli principalt gældende, at Amministrazione penitenziaria foretog en fejlagtig anvendelse af artikel 10 i lovdekret nr. 146/2000, eftersom der i henhold til denne bestemmelse for så vidt angår fravær fra kurset udelukkende skulle tages hensyn til de frivillige orlovsperioder for kvindelige arbejdstagere, der lige har født, og ikke til obligatoriske lovbestemte orlovsperioder. Subsidiært, og for det tilfælde, at de anfægtede afgørelser skulle vise sig at være i overensstemmelse med det pågældende lovdekret, gjorde hun gældende, at lovdekretet var i strid med den italienske forfatning.
- 17 Under en sag om foreløbige forholdsregler tog Tribunale amministrativo regionale per il Lazio, efter først at have forkastet det principalt fremsatte anbringende, det subsidiært fremsatte anbringende til følge. Retten fastslog, at artikel 10 i lovdekret nr. 146/2000 var uforenelig med bl.a. direktiv 2006/54, som fortolket af Domstolen i dom af 16. februar 2006, Sarkatzis Herrero (sag C-294/04, Sml. I, s. 1513). Retten traf afgørelse om udsættelse af det ovennævnte dekret af 9. marts 2012 og fastslog således, at Loredana Napoli skulle genoptages på kurset, når den obligatoriske barselorlov var afsluttet.
- 18 Den forelæggende ret har i forelæggelsesafgørelsen fremført, at det synes udelukket, at artikel 10 i lovdekret nr. 146/2000 kan fortolkes i overensstemmelse med forfatningen og med EU-retten. Den klare ordlyd af den pågældende artikel, som henviser til de fraværsperioder, der er fastsat ved regler om beskyttelse af kvindelige arbejdstagere, som lige har født, hvilke regler nødvendigvis omfattes af artikel 16 i lovdekret nr. 151 om indførelse af en obligatorisk barselorlov, gør det ikke muligt for den forelæggende ret blandt de mulige betydninger af den pågældende regels ordlyd at vælge den betydning, der i videst muligt omfang er i overensstemmelse med de nationale forfatningsretlige principper og med EU-rettens grundlæggende principper, uden at give ordlyden en betydning, der ikke svarer til lovgivers hensigt. Dertil kommer, at der ville blive rejst tvivl om gennemførelsen af det formål, der forfølges med artikel 10 i lovdekret nr. 146/2000, dvs. at hver prøveansat vicekommisær skal følge en passende og fuldstændig erhvervsuddannelse, inden vedkommende tildeles institutionelle opgaver, ikke kun som følge af frivilligt fravær, men også som følge af obligatorisk fravær.
- 19 Den forelæggende ret har præciseret, at der foreligger andre nationale lovbestemmelser vedrørende bl.a. beskæftigelse ved de væbnede styrker, såsom artikel 1494, stk. 5, i lovdekret nr. 66, der udelukker visse kvinder, som har taget den obligatoriske barselorlov, fra uddannelseskurser. Denne bestemmelse foreskriver imidlertid, at såfremt den pågældende eksamen består efter det følgende kursus, opnår den pågældende kandidat anciennitet fra og med tidspunktet for det oprindelige uddannelseskursus. Denne bestemmelse, der gælder generelt inden for militærvæsenet, finder imidlertid ikke direkte anvendelse på personale ved kriminalforsorgen, som er civilt personale.
- 20 Loredana Napoli lider derfor skade som følge af sit moderskab, eftersom hendes situation er mindre gunstig end situationen for hendes mandlige kolleger, som har bestået den samme udvælgelsesprøve, og som blev optaget på det oprindelige uddannelseskursus. Selv om det antages, at en garanti vedrørende starttidspunktet for retsvirkningerne af udnævnelser, såsom den, der er fastsat i artikel 1494, stk. 5, i lovdekret nr. 66, kan ydes Loredana Napoli analogt, har denne garanti ingen retroaktive økonomiske virkninger, og Loredana Napoli ville derfor nødvendigvis miste sin løn og sociale bidrag, som hun ville have oppebåret, såfremt hun havde kunnet følge det oprindelige kursus.
- 21 Den forelæggende ret har endvidere tilføjet, at den ret for en kvindelig arbejdstager, der er blevet udelukket fra et første kursus som følge af en barselorlov, til at blive optaget på det følgende kursus ikke indebærer, at den pågældende forvaltning har pligt til at afholde et sådant kursus. Denne

tilrettelæggelse forbliver undergivet forvaltningens skøn med hensyn til besættelse af ledige stillinger og de økonomiske ressourcer i den henseende. Eftersom der kan gå adskillige år mellem et kursus og det følgende kursus, er den kvindelige arbejdstagers mulighed for at deltage i et andet kursus derfor usikker. Den skade, der lides af den pågældende kvindelige arbejdstager, kan således være væsentlig.

- 22 Idet den samme kvindelige arbejdstager sikres muligheden for at deltage i næste kursus, tilsigter italiensk ret at forene arbejdende kvinders rettigheder og den offentlige interesse i, at kun kandidater, som gennem kurset har fået den fornødne uddannelse, kan ansættes ved kriminalforsorgen og udføre de pågældende institutionelle opgaver. Imidlertid rejstes det spørgsmål, om forfølgelsen af dette formål af offentlig interesse kan begrunde en ugunstig behandling af en kvinde, som følger af udelukkelse af kvinden fra et kursus på grund af en obligatorisk barselorlov.
- 23 På denne baggrund har Tribunale amministrativo regionale per il Lazio besluttet at udsætte sagen og forelægge følgende præjudicielle spørgsmål for Domstolen:
- »1) Skal artikel 15 i direktiv 2006/54[...] finde anvendelse på deltagelse i et erhvervsuddannelseskursus vedrørende et arbejdsforhold, og skal den da fortolkes således, at en kvindelig arbejdstager efter orlovsperiodens ophør er berettiget til at blive optaget på samme igangværende kursus, eller kan den fortolkes således, at hun kan blive optaget på et senere kursus, selv om kursusstarten, i det mindste hvad angår tidspunktet, er usikker?
 - 2) Skal artikel 2, stk. 2, litra c), i direktiv 2006/54[...], hvorefter enhver form for dårligere behandling af en kvinde i forbindelse med barselorlov betragtes som forskelsbehandling, fortolkes således, at en kvindelig arbejdstager nyder en absolut beskyttelse – som ikke kan forringes i tilfælde af modstående interesser – mod enhver form for reel forskelsbehandling (dom af 30.4.1998, sag C-136/95, Thibault, Sml. I, s. 2011), og således er til hinder for nationale bestemmelser, der udelukker hende fra et erhvervs kursus og samtidig sikrer hendes mulighed for at deltage i næste kursus med det formål at garantere en egnet uddannelse, men fratager hende muligheden for på et tidligere tidspunkt at tiltræde en ny stilling sammen med de mandlige deltagere fra udvælgelsesprøven og kurset og herved oppebære den hermed forbundne løn?
 - 3) Skal artikel 14, stk. 2, i direktiv 2006/54[...], hvorefter ulige behandling, der er baseret på specifikke træk, der udgør et regulært erhvervsmæssigt krav, ikke udgør forskelsbehandling, fortolkes således, at medlemsstaten kan forhale adgangen til arbejdet [...] for en kvindelig arbejdstager, som ikke har kunnet færdiggøre sin erhvervsuddannelse på grund af barselorloven?
 - 4) Såfremt artikel 14, stk. 2, i direktiv 2006/54 på et abstrakt plan betragtes som anvendelig i den i [det foregående] spørgsmål [...] angivne situation, skal denne bestemmelse, sammenholdt med det almindelige proportionalitetsprincip, da fortolkes således, at den er til hinder for nationale bestemmelser, som fastsætter, at en kvindelig arbejdstager som følge af fravær på grund af barselorlov udelukkes fra kurset, i stedet for, at der arrangeres parallel ekstraundervisning med det formål at kompensere for fraværet, idet rettighederne for den kvindelige arbejdstager, der lige har født, kombineres med den offentlige interesse, selv om dette medfører organisations- og finansieringsomkostninger?
 - 5) Såfremt direktiv 2006/54[...] fortolkes således, at det er til hinder for de nævnte nationale bestemmelser, er der da set i dette perspektiv tale om bestemmelser, der automatisk træder i kraft, og som den nationale ret umiddelbart skal anvende?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Om det første og det andet spørgsmål

- 24 Med det første og det andet spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2, stk. 2, litra c), sammenholdt med artikel 14, stk. 1, litra c), i direktiv 2006/54, samt direktivets artikel 15 skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning, der af hensyn til den offentlige interesse udelukker en kvinde, der har barselorlov, fra en erhvervsuddannelse, som udgør en integrerende del af hendes ansættelse, og som er obligatorisk for at opnå endelig udnævnelse til en stilling som tjenestemand, samt fra at nyde godt af en forbedring af hendes arbejdsvilkår, men samtidig indrømmer hende en ret til at deltage i det næste kursus, der afholdes, men hvis tidspunkt er usikkert.
- 25 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes for det første, at artikel 2, stk. 2, litra c), i direktiv 2006/54 bestemmer, at en mindre gunstig behandling af en kvinde i forbindelse med graviditet eller barselorlov udgør forskelsbehandling på grundlag af køn, og direktivets artikel 14, stk. 1, præciserer de områder, hvor der ikke kan foretages nogen form for forskelsbehandling. Herefter er direkte og indirekte forskelsbehandling forbudt i forhold til betingelserne for adgang til ansættelse, herunder udvælgelseskriterierne og betingelserne for ansættelse, ved adgangen til alle former for og niveauer af erhvervsvejledning, uddannelse, videreuddannelse og omskoling samt praktisk erhvervs erfaring, i forhold til beskæftigelses- og arbejdsbetingelser og i forhold til medlemskab af og medvirken i en arbejdstagerorganisation eller lignende (jf. i denne retning Sarkatzis Herrero-dommen, præmis 36).
- 26 For det andet bemærkes, at direktivets artikel 15 bestemmer, at en kvinde på barselorlov efter udløbet af denne orlov har ret til at vende tilbage til det samme eller et tilsvarende arbejde med betingelser og vilkår, som ikke er mindre gunstige for hende, og til at nyde godt af enhver forbedring i arbejdsvilkårene, som hun ville have været berettiget til under sit fravær.
- 27 I den foreliggende sag er det, som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, ubestridt, at Loredana Napoli indgår i et arbejdsforhold, og at det kursus, som hun er blevet udelukket fra som følge af sit fravær i forbindelse med barselorlov, udbydes inden for rammerne af dette ansættelsesforhold og tjener til at forberede hende til en eksamen, som, i tilfælde af at denne eksamen består, gør det muligt for hende at blive forfremmet til et højere hierarkisk niveau.
- 28 Følgelig må de pågældende kurser såvel på baggrund af artikel 14, stk. 1, litra c), i direktiv 2006/54 som af direktivets artikel 15 anses for at være arbejdsvilkår, der gælder for Loredana Napolis ansættelsesforhold (jf. analogt Thibault-dommen, præmis 27, og af 18.11.2004, sag C-284/02, Sass, Sml. I, s. 11143, præmis 30 og 31).
- 29 Da den i hovedsagen omhandlede situation imidlertid vedrører en tilbagevenden fra barselorlov og således – som det fremgår af denne doms foregående præmis – vedrører arbejdsvilkårene for en arbejdstager, der vender tilbage efter en barselorlov, skal der foretages en undersøgelse af det forelagte spørgsmål på baggrund af direktivets artikel 15, som udgør den konkrete bestemmelse, der regulerer en sådan situation.
- 30 Hvad angår spørgsmålet i en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor en arbejdstager efter endt barselorlov vender tilbage til sit arbejde med betingelser og vilkår, som ikke er mindre gunstige for hende, og nyder godt af enhver forbedring i arbejdsvilkårene, som hun ville have været berettiget til under sit fravær, bemærkes, at udnyttelsen af barselorloven ikke påvirkede denne arbejdstagers stilling, eftersom Loredana Napoli opretholdt sin stilling som prøveansat vicekommisær, som sikrer optagelse på det følgende kursus, og at den pågældende arbejdstager vendte tilbage til det samme arbejde, som hun bestred inden sin barselorlov.

- 31 Det forholder sig ikke desto mindre således, at udelukkelsen fra et erhvervsuddannelseskursus på grund af barselorlov har haft en negativ indflydelse på Loredana Napolis arbejdsvilkår.
- 32 De øvrige arbejdstagere, der blev optaget på uddannelseskurset, havde nemlig mulighed for at følge kurset fuldt ud og for, i tilfælde af at den eksamen, der lå i forlængelse af kurset, blev bestået, at blive forfremmet til det højere hierarkiske niveau som vicekommissær og at oppebære den dertil svarende aflønning inden Loredana Napoli. Sidstnævnte er for hendes del forpligtet til at afvente det følgende uddannelseskursus, hvis nærmere tidspunkt ifølge den forelæggende rets konklusioner er usikkert.
- 33 Udelukkelsen fra det første kursus og det efterfølgende forbud mod deltagelse i den afsluttende eksamen indebærer imidlertid, at den berørte mister muligheden for på samme måde som sine kolleger at nyde godt af forbedringer i arbejdsvilkårene, og må således anses for en ugunstig behandling i henhold til artikel 15 i direktiv 2006/54.
- 34 Denne konklusion anfægtes ikke af argumentet om, at kravet af hensyn til den offentlige interesse om, at alene kandidater, der har fået en passende uddannelse i at udføre deres nye funktioner, forudsætter, at de deltager i alle kurser, der er en del af den pågældende uddannelse.
- 35 Selv om de nationale myndigheder efter omstændighederne råder over et vist skøn ved vedtagelsen af foranstaltninger, som anses for nødvendige for at garantere en medlemsstats offentlige sikkerhed (jf. bl.a. dom af 11.1.2000, sag C-285/98, Kreil, Sml. I, s. 69, præmis 24), har de, når de indfører foranstaltninger, der fraviger en grundlæggende rettighed, såsom ligebehandling af mænd og kvinder, hvis gennemførelse direktiv 2006/54 tilsigter at sikre, nemlig ikke desto mindre pligt til at overholde proportionalitetsprincippet, som er en af EU-rettens almindelige grundsætninger (jf. i denne retning bl.a. Kreil-dommen, præmis 23).
- 36 Det skal imidlertid fastslås, at en foranstaltning som den i hovedsagen omhandlede, der foreskriver automatisk udelukkelse fra uddannelseskurset og indebærer, at der ikke kan gås op til den efterfølgende eksamen, uden at der tages særligt hensyn til det stadium af kurserne, hvorpå fraværet som følge af barselorloven indtræder, eller til den undervisning, der allerede er modtaget, og som alene giver en kvinde, der har taget en sådan orlov, ret til at deltage i et uddannelseskursus på et senere, ukendt tidspunkt, forekommer ikke at være i overensstemmelse med det pågældende proportionalitetsprincip.
- 37 Tilsidesættelsen af dette princip er så meget desto mere åbenbart, som den omstændighed, at starttidspunktet for det følgende kursus er uvis, følger af det forhold, at de kompetente myndigheder ikke har pligt til at arrangere et sådant kursus på noget bestemt tidspunkt.
- 38 I denne forbindelse skal det tilføjes, at medlemsstaterne med henblik på at sikre den nødvendige ligestilling af mænd og kvinder, som direktiv 2006/54 tilsigter at gennemføre (jf. analogt Thibault-dommen, præmis 26), har en vis skønsmargen, og at foranstaltninger, der er mindre indgribende i princippet om ligebehandling af mænd og kvinder end den i hovedsagen omhandlede, synes nærliggende. Som den forelæggende ret selv har anført, kan de nationale myndigheder således i givet fald søge at forene kravet om en komplet uddannelse af kandidaterne med en kvindelig arbejdstagers rettigheder ved for den kvindelige arbejdstager, der vender tilbage fra barselorlov, at arrangere parallel ekstraundervisning, som svarer til de oprindelige uddannelseskurser, således at denne kvindelige arbejdstager rettidigt kan aflægge den eksamen, der gør det muligt for hende at blive forfremmet hurtigst muligt til et højere hierarkisk niveau, som ligeledes indebærer, at hendes karriere ikke er mindre gunstig end karrieren for en mandlig kollega, som har bestået den samme prøve, og som var blevet optaget på det samme oprindelige uddannelseskursus.
- 39 Det følger af samtlige de foregående betragtninger, at det første og det andet spørgsmål skal besvares med, at artikel 15 i direktiv 2006/54 skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning, der af hensyn til den offentlige interesse udelukker en kvinde, der er på barselorlov, fra en

erhvervsuddannelse, der er en integrerende del af hendes ansættelse, og som er obligatorisk for at kunne opnå endelig udnævnelse til en stilling som tjenestemand samt for at nyde godt af en forbedring af hendes arbejdsvilkår, og samtidig sikrer hende en ret til at deltage i det næste planlagte kursus, men hvis starttidspunkt er usikkert.

Om det tredje spørgsmål

- 40 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 14, stk. 2, i direktiv 2006/54 finder anvendelse på en national lovgivning, såsom den i hovedsagen omhandlede, som ikke forbeholder mandlige arbejdstagere en bestemt aktivitet, men som udskyder adgangen til denne aktivitet for kvindelige arbejdstagere, der ikke har kunnet færdiggøre deres erhvervsuddannelse på grund af en obligatorisk barselorlov.
- 41 I denne forbindelse bemærkes, at det pågældende direktivs artikel 14, stk. 2, i lighed med artikel 2, stk. 2, i Rådets direktiv 76/207/EØF af 9. februar 1976 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår (EFT L 39, s. 40), som direktivet erstattede, har karakter af en bestemmelse om undtagelse til en af direktiv 2006/54 indrømmet individuel rettighed, for så vidt som den tillader medlemsstaterne at bestemme, at ulige behandling, der er baseret på et kønsspecifikt træk, på bestemte betingelser ikke udgør forskelsbehandling i direktivets forstand. Den skal følgelig fortolkes strengt (jf. i denne retning dom af 15.5.1986, sag 222/84, Johnston, Sml. s. 1651, præmis 36, og af 26.10.1999, sag C-273/97, Sirdar, Sml. I, s. 7403, præmis 23).
- 42 Det skal imidlertid fastslås, at det i tvisten i hovedsagen hverken er fremført eller påstået, at de gældende nationale bestemmelser foreskriver, at et kønsspecifikt træk udgør et regulært og afgørende erhvervsmæssigt krav for at kunne udføre denne funktion, eller at de nationale kompetente myndigheder for så vidt angår udøvelsen af funktionen som vicekommisær ved kriminalforsorgen har udnyttet deres skønsmæssige beføjelse, som tildeles ved det pågældende direktiv, eller ønskede at påberåbe sig denne skønsmæssige beføjelse.
- 43 Det følger af samtlige de foregående betragtninger, at det tredje spørgsmål skal besvares med, at artikel 14, stk. 2, i direktiv 2006/54 ikke finder anvendelse på en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der ikke forbeholder en bestemt aktivitet mandlige arbejdstagere, men som forhælder adgangen til denne aktivitet for kvindelige arbejdstagere, som ikke har kunnet færdiggøre sin erhvervsuddannelse på grund af en obligatorisk barselorlov.

Om det fjerde spørgsmål

- 44 I betragtning af det svar, der er givet på det tredje spørgsmål, er det ufornuddent at besvare det fjerde spørgsmål.

Om det femte spørgsmål

- 45 Med det femte spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om bestemmelserne i artikel 14, stk. 1, litra c), og artikel 15 i direktiv 2006/54 er tilstrækkeligt klare, præcise og ubetingede til, at de kan have direkte virkning.
- 46 Det bemærkes i denne forbindelse, at det følger af fast retspraksis, at borgerne i alle tilfælde, hvor bestemmelserne i et direktiv ud fra et indholdsmæssigt synspunkt fremstår som ubetingede og tilstrækkeligt præcise, ved de nationale domstole kan påberåbe sig disse bestemmelser over for staten (jf. bl.a. dom af 12.7.1990, sag C-188/89, Foster m.fl., Sml. I, s. 3313, præmis 16, og af 20.3.2003, sag C-187/00, Kutz-Bauer, Sml. I, s. 2741, præmis 69).

- 47 Artikel 14, stk. 1, litra c), og artikel 15 i direktiv 2006/54 opfylder disse krav.
- 48 Hvad angår samme direktivs artikel 14, stk. 1, litra c), der indeholder bestemmelser, som gennemfører princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv, bemærkes, at artiklen i generelle og utvetydige vendinger forbyder enhver form for forskelsbehandling på grundlag af køn på de i denne artikel nævnte områder (jf. i denne retning Sarkatzis Herrero-dommen, præmis 36).
- 49 Tilsvarende bestemmer samme direktivs artikel 15 i klare, præcise og ubetingede vendinger, at en kvinde på barselorlov efter udløbet af barselorloven har ret til at vende tilbage til det samme eller et tilsvarende arbejde med betingelser og vilkår, som ikke er mindre gunstige for hende, og til at nyde godt af enhver af de forbedringer i arbejdsvilkårene, som hun ville have været berettiget til under sit fravær.
- 50 Eftersom de to omhandlede bestemmelser har direkte virkning, skal det endvidere bemærkes, at den nationale ret, der inden for sit kompetenceområde skal anvende fællesskabsretlige forskrifter, i henhold til fast retspraksis har pligt til at sikre disse reglers fulde virkning, idet den i påkommende tilfælde af egen drift skal undlade at anvende en modstridende bestemmelse i national lovgivning, uden at den behøver at anmode om eller afvente en forudgående ophævelse af denne bestemmelse ad lovgivningsvejen eller ved noget andet forfatningsmæssigt middel (jf. dom af 9.3.1978, sag 106/77, Simmenthal, Sml. s. 629, præmis 24, og Kutz-Bauer-dommen, præmis 73). Artikel 14, stk. 1, litra c), og artikel 15 i direktiv 2006/54 kan følgelig påberåbes af en borger over for den pågældende medlemsstat og anvendes af en national ret, således at nationale bestemmelser, der strider mod de disse artikler, ikke kan finde anvendelse.
- 51 Det følger af samtlige de foregående betragtninger, at det femte spørgsmål skal besvares med, at bestemmelserne i artikel 14, stk. 1, litra c), og artikel 15 i direktiv 2006/54 er tilstrækkeligt klare, præcise og ubetingede til, at de kan have direkte virkning.

Sagens omkostninger

- 52 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 15 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning, der af hensyn til den offentlige interesse udelukker en kvinde, der er på barselorlov, fra en erhvervsuddannelse, der er en integrerende del af hendes ansættelse, og som er obligatorisk for at kunne opnå endelig udnævnelse til en stilling som tjenestemand samt for at nyde godt af en forbedring af hendes arbejdsvilkår, og samtidig sikrer hende en ret til at deltage i det næste planlagte kursus, men hvis starttidspunkt er usikkert.**
- 2) **Artikel 14, stk. 2, i direktiv 2006/54 finder ikke anvendelse på en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der ikke forbeholder mandlige arbejdstagere en bestemt aktivitet, men som forhæler adgangen til denne aktivitet for kvindelige arbejdstagere, som ikke har kunnet færdiggøre deres erhvervsuddannelse på grund af en obligatorisk barselorlov.**

- 3) Bestemmelserne i artikel 14, stk. 1, litra c), og artikel 15 i direktiv 2006/54 er tilstrækkeligt klare, præcise og ubetingede til, at de kan have direkte virkning.**

Underskrifter